

Matti Tuomaanpoika
Hanni, hänen kätkemänsä raha-
ja korukätkö sekä sen
löytöminen

Markku Isohanni

18.06.2005

Täydennystä sukupuun juuriin

- ✦ Tiedot Matti Tuomaanpojasta ovat varsin puutteelliset. Kannuksen rippikirjat alkavat vasta vuodesta 1721, jolloin Matti oli jo surmattu. Niiden ja henkikirjojen perusteella käsitys on seuraava:
- ✦ **Matti Tuomaanpojan isä oli Tuomas Matinpöika Hanni (alkujaan Kärki). Hän lienee syntynyt noin 1620 ja hänet on merkitty Hannin isännäksi isäntäluettelossa vuosina 1673-1685.**
- ✦ Aviopuolison ja lasten äidin nimi ei käy ilmi henkikirjoista. Toinen vaimo ja lasten äitipuoli oli Priita Erkintytär, jonka nimi esiintyy henkikirjoissa 1680-1702.

Tuomas Matinpojan lapset

✦ Lapsia Tuomas Matinpojalle on merkitty seuraavasti:

✦ Priitta s. 1658 elossa 1682

✦ Erkki s. 1661 elossa 1686

✦ Jaakko s. 1664 kuoli 10.1.1728

✦ **Matti s. 1668 kuoli 11.10.1714**

✦ (Matin kuoliniäksi on merkitty 66 vuotta, joten kuoliniästä laskettu syntymäaika olisi 1648; Hannin tilaa hoiti ennen Mattia Erkki ja Jaakko, joten syntymävuosi 1668 tuntuu oikeammalta)

✦ Anna s. - elossa 1696

✦ Liisa s. - elossa 1690

✦ Iisakki s. 1672 elossa vielä 1728

✦ Juho s.1675

Matti Tuomaanpoika ja Susanna Pekantytär Hannin lapset

- ✦ **Matti Tuomaanpoika avioitui Susanna Pekantyttären (s.1669, k. 3.2.1757) kanssa, joka tuli Hannille 1695.**
- ✦ **Matille ja Susannalle syntyi: Iisakki noin 1696, Matti 30.3.1699, Jaakko 3.7.1700, Pekka 9.7.1701, Susanna 27.2.1703, Maria 16.4.1704, Erkki 1.5.1705, Liisa 27.4.1708, Kaarina 22.10.1710**
- ✦ **Lapsista todennäköisesti ainoastaan kaksi vanhinta, eli Iisakki ja Matti elivät aikuisikään. Muut olivat ilmeisesti kuolleet nuorena. Kuolleiden luetteloista ei heitä löydy, mutta ne ovatkin varsin puutteelliset.**
- ✦ **Ensimmäisistä rippikirjoista 1721 löytyy ainoastaan Iisakki ja Matti.**

Suuri Pohjansota 1700 - 1721

- ✦ **Kaarle XII joukot kärsivät tappion Pultavassa osana suurta pohjansotaa. Suomi joutui venäläis-hyökkäyksen kohteeksi Pultavan tappion jälkeen.**
- ✦ **Ensimmäinen suuri vyöry tuli talvella 1710, jolloin venäläiset valloittivat Viipurin ja Käkisalmen.**
- ✦ **Uusi hyökkäys alkoi vuonna 1713. Viimeisellä hädän hetkellä Suomesta saatiin vielä kokoon yksi armeija ns. ”sarka-armeija” jonka taistelu Pälkäneellä päättyi tappioon.**
- ✦ **Helmikuussa 1714 yritettiin vielä vastarintaa Isonkyrön Napuella, mutta vähät suomalaiset lyötiin täydellisesti.**

Isoviha

-
- ✦ **Suuren pohjan sodan aikainen sodankäynti oli julmaa. Erityisesti siviiliväestö joutui kärsimään. Sotaväki otti siihen aikaan ruokatarvikkeensa taistelualueilta. Ryöstely ja väkivallan käyttö paikallisväestöä kohtaan oli yleistä. Ihmishengen arvo ei ollut korkealla.**
 - ✦ **Eri osapuolten armeijat eivät olleet moraalisesti toisiaan parempia. Ruotsalaiset, suomalaiset ja venäläiset joukot käyttäytyivät yhtä raa'asti valloittamiensa alueiden väestöä kohtaan.**
 - ✦ **Napuen tappion jälkeen Armfeltin joukot vetäytyivät Ruotsin puolelle, ja sotien näännyttämässä Suomessa alkoi venäläisten miehitysvalta. Venäläismiehityksen aikaa 1713-1721 kutsutaan isovihaksi.**
 - ✦ **Venäläisten on arvioitu surmanneen isonvihan aikana noin 5.000 suomalaista. Yli 10.000 ihmistä vietiin Venäjälle, ja vain viidennes heistä palasi takaisin.**

Isovihan aika Suur-Lohtajalla

- ✦ Isovihan aikana Suur-Lohtajalaiset saivat tuntea, millaista on elää vihollisen miehittämässä maassa. Lohtajalta kuljetettiin maaherran antamien tietojen mukaan vankeina Venäjälle kaikkiaan 341 henkeä.
- ✦ Säätyläiset ja jotkut talonpojatkin pakenivat Ruotsiin, toiset piiloutuivat yläpitäjän terva- ja niittysaunoihin tai vielä edemmäs sisämaahan.
- ✦ Aineellisista hävityksistä saamme eräitä hajatietoja isovihan jälkeen laadituista tuomio- ja verokirjoista. Valaisevimpia ovat tuomiokirjoihin otetut nimismies Henrik Holstin johdolla vuosina 1722-1723 pidetyistä talonkatselmuksista.

Isovihan aika Suur-Lohtajalla 2

-
- ✦ **Todennäköisimmin suurimmat tuhotyöt tapahtuivat jo syksyllä 1714, jolloin vihollisosastot liikkuivat Keski-Pohjanmaalla edestakaisin ja kohtelivat asukkaita raaemmin kuin myöhempinä vuosina.**
 - ✦ **Viholliset surmasivat syksyllä 1714 Suur-Lohtajan alueella paljon viattomia ihmisiä. Lohtajan emäseurakunnasta tiedot surmatuista puuttuvat siksi, että papisto ja useimmat virkamiehet olivat pakomatkalla Ruotsissa. Ylikannukseen rohkeasti jäänyt pitäjän apulainen Johan Argillander teki kuitenkin kappeliseurakunnan kirkonkirjaan merkinnät vihollisen tappamista ja hänen hautaamistaan ihmisistä.**
 - ✦ **Argillanderin merkintöjen mukaan 36 Ylikannuksen kappeliseurakunnan asukasta menetti tänä kauhusyksynä ja talvena henkensä vihollisen kädestä.**

Isoviha Ylikannuksen kappeliseurakunnan alueella

- ✦ Vasta keväällä 1715 olot rauhoittuivat ja Argillander uskalsi ruveta hautamaan kuolleita. Huhtikuun 7 päivänä 1715 haudattiin yhdellä kertaa 15 vainajaa, joista yksitoista oli vihollisen edellisenä syksynä surmaamia. Heidän joukossaan oli myös Matti Tuomaanpoika Hanni. Toukokuun 7 päivänä kirkkomaahan kätkettiin jälleen yhdeksän saman kohtalon saanutta. Argillander ei saanut kuitenkaan tietoonsa kaikkien surmattujen nimiä, puhumattakaan, että hän olisi voinut heitä haudata.
- ✦ Argillanderin merkitsemistä surmapäivistä voimme seurata vihollisosastojen liikehtimistä yläpitäjässä. Viimeistään lokakuun 6 päivänä 1714 viholliset ilmestyivät Ylikannuksen Mutkalammille ja ottivat hengen Ainalissa asuvalta sotamiehen leskeltä Anna Juhontyttäreltä. Kaksi päivää myöhemmin koki samanlaisen kuoleman Liisa Matintytär, sukunimeltään luultavasti Hanni. Lokakuun 11 päivänä 1714 viholliset kiduttivat ja tappoivat 46- tai (66-)vuotiaan Matti Tuomaanpoika Hannin.

Raha- ja korukätkön löytyminen

- ✦ **Aaro Paananen, joka on ansioitunut malminetsijä, oli etsimässä malmikiviä Hanninkylän tunnetusti kultakriittiseltä alueelta 17.6 2003. Löytöpaikka on vajaan kahden kilometrin päässä Hannin talosta.**
- ✦ **Hän löysi Kaarle XI:n ja Kaarle XII:n aikaisia kahden – kahdeksan markan hopearahoja ja kullatun hopeavyön osia kiven päältä ainoastaan karikkeiden osittain peittämänä.**
- ✦ **Rahoja oli kaikkiaan noin 50 ja vanhin niistä vuodelta 1666.**
- ✦ **Rahat ja kullattu hopeavyö olivat tulleet esille todennäköisesti metsätraktorin pyöräytettyä niitä peittävän kiven.**

Aaro Paananen raha- ja korukätkön löytöpaikalla

Kullatun hopeavyön osia

Kullatun hopeavyön osia

Kullatun hopeavyön osia

Muutamia rahalöydön rahoja esimerkkinä

Ote kansallismuseon esitteestä

MAALÖYDÖT JA LUNASTUKSET

Historiallisen ajan maalöytöjä kertyy kokoelmiin etenkin arkeologisissa tutkimuksissa, joita tehdään mm. keskiaikaisilla asuinpaikoilla, linnoissa tai kirkoissa. Rahat muodostavat löydöistä huomattavan osan. Löytöjä tehdään myös sattumalta. Museovirastolla on oikeus muinaismuistolain nojalla lunastaa esineet, joiden voidaan olettaa olevan yli 100 vuotta vanhoja ja joiden omistajaa ei löydetä.

1 Kannuksesta löydettiin kesällä 2003 hopeakätkö, joka oli todennäköisesti kätetty isonvihan aikana 1700-luvun alussa. Kätköön kuulunut hopeisen vyön katkelma lunastettiin Kansallismuseon kokoelmiin. Vyö on hopeinen, kullattu renessanssivyö 1600-luvun alkupuolelta. Epäselvä leima HW saattaa tarkoittaa turkulaista mestari Hartwig Welligh'iä (1624-40). Alkuperäistä omistajaa ei tiedetä. Tällaisia säätyläisten käyttämiä loistovöitä on säilynyt vain muutama. KM 2004025

KÄRÄJÄOIKEUSPÖYTÄKIRJOJEN KERTOMAA

- ✦ **LOHTAJAN KÄRÄJÄKUNNAN TALVIKÄRÄJÄT 12-16.1.1725**
- ✦ **Matti Tuomaanpoika kätki hopearahoja ja vahvasti kullatun vyön metsään ennen kuin kasakat tappoivat hänet (k. 11. 10. 1714) ja ottivat Matti Matinpojan vangiksi.**
- ✦ **Matti Matinpojan pääsi karkaamaan vankeudesta ja oli kuullut sedältään Iisakki Tuomaanpojalta veljensä Iisakki Matinpojan ne löytäneen.**
- ✦ **Tästä syntyi veljesten välille niin paha riita, että Matti Matinpoika muutti Saarenpähän ja ajoi veljeään Iisakkia vastaan kannetta Lohtajan syyskäräjillä 1725.**
- ✦ **Hän halusi todistajiksi setänsä Iisakki Tuomanpojan, joka ei tullut oikeuden kuultavaksi, vaikka lautamies Carl Mutka todisti hänet kutsuneensa. Samoin veljesten eno Pehr Pehrsson (Pekka Pekanpoika Hanni) ei tullut myöskään todistajaksi ja juttu raukesi**
- ✦ **Iisakki oli todennäköisesti löytänyt osan rahoista. Hän kertoi kuitenkin löytäneensä paljon vähemmän, kuin mitä oli olettanut.**

KÄRÄJÄOIKEUSPÖYTÄKIRJOJEN KERTOMAA 2

-
- * **Matti Matinpojan oletus perustui ilmeisesti osaksi myös kihlakunnantuomari Rohsin aikanaan pitämään pöytäkirjaan, jota Iisakilla ei kuitenkaan ollut esittää.**
 - * **Iisakki Matinpoika tunnusti oikeudessa, että hänen isänsä Matti Tuomaanpoika oli heidän metsään mennessään kertonut, että tietyssä paikassa erään niityn kupeessa on rahaa kätkössä.**
 - * **Rohsin vävy viskaali Elias Hanstramniuksen kerrottiin kuitenkin maininneen, että hänen appensa elinaikanaan pitämän pöytäkirjan olevan tallessa.**
 - * **Myös poikien enon Pehr Pehrsson Hannin nimi tuli esille, mutta Matti Matinpoika tässä yhteydessä jäävättiin todistajalausunnosta. Mikä Pehr Pehrssonin rooli tässä oli, se ei käy selville.**
 - * **Matti Matinpoika tunnusti, että Iisakki Matinpoika oli heidän metsään mennessään kertonut heidän isänsä kertoneen rahojen kätköpaikan. Matti Matinpoika lisäsi, että hänelläkin olisi ollut samassa kätkössä hänelle kuuluva perintöosuus.**
 - * **Seuraavaan istuntoon on poikien setä Iisakki Tuomaanpoika saatava oikeuteen kuultavaksi.**
 - * **Edelleen velvoitettiin Iisakki Matinpoika tuomaan seuraavaan istuntoon kihlakunnan tuomari Rohsin toimittama tutkimus.**

LOHTAJAN TALVIKÄRÄJÄT 18-20 ja 22.1.1728

- ✦ Talvikäräjillä oli käsittelyssä veljesten Matti ja Iisakki Matinpoiden ja heidän setänsä Iisakki Tuomaanpojan (Kärkisojan kylästä) välinen selvittämätön riita-asia, jossa Matti vaati isänsä poismenon jälkeen irtainta omaisuutta Iisakilta ja Iisakki puolestaan sedältään Iisakki Tuomaanpojalta, siltä osin kun hän on isännöinyt Hannin 2/3 manttaalin Kruunun ruotutilaa.
- ✦ Rykmentinkirjuri Holst määrättiin suorittamaan yhdessä kahden lautamiehen kanssa inventaario Iisakki Tuomaanpojan hallussa olevasta irtaimistosta ja jakamaan se asianosaisten kesken.
- ✦ Elleivät osapuolet voi sopia hääkestityksestä, jota Matti vaatii, se jätetään oikeuden päätöksen varaan.

Kiitokset

- ✦ **Erityiset kiitokset käyttämästäni tietolähteistä esitän seuraaville henkilöille:**
- ✦ **Urakoitsija Aaro Paananen, jonka kanssa olen käynyt löydön osalta useita keskusteluja. Olen tuntenut hänet innokkaana malminetsijänä lähes 30 vuotta**
- ✦ **Teollisuusneuvos Veijo Sydänmetsä, joka on ystävällisesti antanut käyttööni sukututkimusmateriaalinsa sekä raha- ja korukätköön liittyvät käräjäoikeuden pöytäkirjat, niiden käännökset ja kuvamateriaalia. Meillä Isohanneilla on viimeisenä yhteisenä esi-isänä hänen kanssaan Iisakki Matinpöika**